

puszczono niewielką serię brązów ΠΩΜΑΙΩ, lecz był to jedynie izolowany przypadek emisji brązów, który wyprzedzał późniejsze, właściwe emisje republikańskie<sup>43</sup>. Z kolei problemy natury finansowej, jakie wywołała uciążliwa wojna z Pyrrusem, doprowadziły do powstania rzymskiego pieniądza wybijanego ze srebra, a opartego ze zrozumiałych względów na wzorach kampańskich. Pewną rolę odegrało w tym również zawarcie przymierza z fenicką Kartaginą, które wpłynęło na poprawę sytuacji kruszcowej w państwie rzymskim. Dopiero jednak okres drugiej wojny punickiej przyniósł większe zmiany w republikańskim mennictwie i doprowadził do pełnej konsolidacji, na nowych podstawach, systemu monetarnego<sup>44</sup>.

Gdańsk-Gdynia

#### EARLY ROMAN ECONOMY AND THE ORIGINS OF MONETARY SYSTEM

##### Summary

In early Rome possessing cattle was not only a particular form of expressing the social position but it also played a role in premonetary exchange as a substitute for money. In course of time cattle lost its role and gave way to non monetary ore. Still the *lex Aternia Tarpeia* and the *lex Menenia Sestia* gave penalties in the form of cattle, while the *leges duodecim tabularum* gave penalties in copper ore. This change indicates a new stage of socio-economic relations.

It is proper to accept the middle of the 5<sup>th</sup> century B.C. for *terminus post quem* of the transition in Roman legislation towards penalties in the form of ore, and not — as it has been considered so far — at the time when the *lex Papiria Iulia* was laid down.

The works of ancient historiographers, including Livius, let us assume that common metals played a role in the economic life of Roman society relatively early.

One should accept the fact that the value of asses in the 4<sup>th</sup> and the 3<sup>rd</sup>, and even in the 5<sup>th</sup> century B.C. was measured in term of the weight of copper ore.

The last paragraphs of the article are devoted to the beginnings of the monetary exchange in Rome. The author emphasizes that in its history Italy did not have its own resources of monetary metals, and only the alliance with Carthage improved the situation in this field.

Although the first series of Roman bronze coins was emitted at about 326 C.B., it was the period of Punic wars that brought great changes in Roman mints, and finally the new monetary system was established at the end of the 3<sup>rd</sup> century B.C.

<sup>43</sup> Zob. Thomsen, *o.c.* III, s. 78 n.; H. Zehnacker, *Moneta. Recherches sur l'organisation de l'art des émissions monétaires de la République Romaine (289—31 av. J.-C.)*, Rome 1973, s. 60, 245; Crawford, *Roman Republican Coinage, Catalogue n. 1*. Por. R. E. Mitchell, *The Fourth Century Origin of Roman Didrachms*, New York 1969, s. 41 n.; Lévêque, *o.c.* s. 5,8 n.

<sup>44</sup> Zob. A. Alföldi, *Zur römischen Münzprägung im zweiten punischen Kriege*, *Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte* XV 1965, s. 33 n.; Crawford, *Roman Republican Coinage*, s. 30; 35, 39, 604; A. Kunisz, *Druga wojna punicka a przemiany w mennictwie rzymskim*, *Przegląd Historyczny* LXVIII 1977, s. 205 n.